

De toekomst van de sociale zekerheid

Inleiding: context en uitdagingen

De sociale zekerheid is een **huis met vele kamers**.

Zo zijn er niet alleen een groot aantal verschillende **regelingen**. Pensioenen, werkloosheid, terugbetaling van gezondheidszorg, uitkeringen voor ziekte en invaliditeit, uitkeringen voor personen met een handicap, arbeidsongevallen, beroepsziekten, verlofstelsels zoals ouderschapsverlof en tijdskrediet en dergelijke meer.

Deze regelingen, of toch de meeste, bestaan daarenboven ook nog eens in **drievoud** met aparte regels, organisatiestructuren en uitbetalingsinstellingen voor werknemers, zelfstandigen en ambtenaren.

De totale uitgaven van de sociale zekerheid¹ bedragen meer dan **100 miljard euro**. Dat komt overeen met meer dan 25 procent van ons BBP. Aangezien de totale overheidsuitgaven in België ongeveer 54 procent van het BBP bedragen, wil dat dus zeggen dat voor elke euro die de overheden van dit land uitgeven, een halve euro naar de sociale zekerheid gaat.

Het is ook interessant om na te gaan welke deeldomeinen van de sociale zekerheid de grootste uitgavenposten zijn. En dan zijn er specifiek twee die er met kop en schouders bovenuit steken. De **pensioenen** met ongeveer **43 miljard euro** enerzijds. En de uitgaven voor gezondheidszorg en ziekte-uitkeringen met **38 miljard euro** anderzijds. Meer dan drie kwart van de uitgaven binnen de sociale zekerheid gaan dus naar pensioenen en gezondheid. Niet toevallig twee domeinen die in de huidige regering door twee liberale ministers worden beheerd.

Er zijn weinig landen ter wereld waar de sociale uitgaven van de overheid in verhouding tot het bruto binnenlands product hoger liggen dan in België. Binnen de **OESO**-groep van 35 landen gaat het enkel om **Frankrijk** en **Finland**. Weinig landen hebben een sociale zekerheid die zo stevig uitgebouwd is als de Belgische, en daar mogen we trots zijn.

In België wordt niemand aan zijn lot overgelaten. Er bestaat een uitgebreid gamma aan sociale zekerheidsrechten, opgebouwd door sociale bijdragen. Voor wie niet of niet voldoende bijgedragen heeft, is er het vangnet van de sociale bijstand. De kwaliteit van de Belgische gezondheidszorg is bijzonder hoog. Het is in België over het algemeen heel goed leven, ook voor wie het door omstandigheden moeilijker heeft. Dat mag ook wel eens gezegd worden.

Maar laten we ons niet vergissen: er zijn wel degelijk **belangrijke uitdagingen**. En die situeren zich op verschillende domeinen:

1) Armoede. Het zal misschien verbazen dat een liberaal armoede als eerste plaats noemt wanneer hij de belangrijkste uitdagingen van de sociale zekerheid opsomt. Maar toch is dat in feite helemaal niet verbazingwekkend.

Per slot van rekening is de voornaamste bestaanreden van de sociale zekerheid net dat ze aan eenieder een menswaardig bestaan kan garanderen. Als we de armoedecijfers bekijken van de voorbije 10 jaar, dan zien we dat er wat dat betreft nog werk aan de winkel is.

¹ incl. sociale bijstand (leefloon, IGO enz.)

Die cijfers stijgen niet, in tegenstelling tot wat vakbonden en oppositie al eens durven te beweren. Dat is op zich al een hele prestatie, in een decennium dat begonnen is met de grootste financieel-economische crisis sinds de jaren '30. Bij de **65-plussers** is het armoederisico zelfs met **een derde gedaald**. Maar over de gehele Belgische bevolking bekeken, blijft het armoederisico rond het niveau van 15 procent hangen. Dat kan en moet beter.

3) Betaalbaarheid (Vergrijzing). De derde grote uitdaging voor de sociale zekerheid is de betaalbaarheid. Zoals iedereen weet komt er een vergrijzingsgolf op ons af. Het zijn niet alleen de pensioenuitgaven die verder zullen stijgen. Ook de uitgaven in de gezondheidszorg en de ziekte- en invaliditeitsuitkeringen nemen toe, door de veroudering van de bevolking.

Ook wat dat betreft zijn reeds belangrijke stappen gezet. Zeker wat de pensioenen betreft, is er een breuk gemaakt met het verleden en zijn er fundamentele hervormingen doorgevoerd. Maar de uitdaging blijft groot.

2) Administratieve complexiteit. De sociale zekerheid is het resultaat van een aantal top-down beslissingen door de wetgever, vooral na de Tweede Wereldoorlog, maar ook van bottom-up initiatieven zoals de oprichtingen van de vele maatschappijen voor onderlinge bijstand en de kinderbijslagkassen. Het resultaat is een bijzonder **ingewikkeld geheel**.

Er zijn al heel wat inspanningen geleverd om die complexiteit te verminderen. Verschillende domeinen en diensten zijn samengevoegd. Maar het is niet voldoende. Doordat we met allerhande uitbetalingsinstellingen blijven werken, zijn vele administratieve processen nodeloos ingewikkeld. Het bestaan van drie aparte systemen voor werknemers, zelfstandigen en ambtenaren, is achterhaald. Wetten waar op verschillende decennia tijd al talloze keren aan gesleuteld is, worden zodanig ingewikkeld dat het zelfs de experts moeite kost om ze voldoende te begrijpen.

Het basisinkomen: een alternatief voor de sociale zekerheid?

Volgens sommigen moeten we het over een heel andere boeg gooien. Het basisinkomen, een concept dat veel mensen nieuw in de oren klinkt maar in feite reeds gedurende meerdere decennia bestaat, kent een 'revival'. Het beroert steeds meer harten en geesten. In Nederland en Finland worden experimenten uitgerold. In mei van dit jaar vond zelfs een referendum voor de invoering van een basisinkomen plaats in Zwitserland. Weliswaar werd het idee weggestemd. **Mark Zuckerberg** en andere Silicon Valley-coryfeeën hebben hun steun voor het basisinkomen reeds uitgesproken.

Een basisinkomen is in feite een vast maandelijks inkomen dat aan alle burgers van een land wordt toegekend zonder ook maar enige voorwaarde. Arm en rijk ontvangen hetzelfde bedrag. Het is niet alleen een instrument om armoede uit te roeien. Het basisinkomen moet aan eenieder de materiële vrijheid bieden om het leven in te richten naar eigen keuze. Het is een idee dat zowel aan de linkse als aan de rechtse zijde van het politieke spectrum aanhangers kent. Eind de jaren '60 werd het zelfs voorgesteld in de Verenigde Staten en dan nog wel door republikeins president **Richard Nixon**. Tot tweemaal toe geraakte het basisinkomen in de VS door het Huis van Afgevaardigden, om vervolgens evenwel te stranden in de Senaat.

De hernieuwde aandacht voor het basisinkomen loopt samen met de groeiende schrikbeelden over massale werkloosheid ingevolge automatisering, robotisering en digitalisering. Volgens een vaak geciteerde onderzoekspaper van Carl Frey en Michael Osborne, die ook bij ons de headlines heeft gehaald, wordt **47 procent** van de jobs bedreigd door de automatisering.

Kan het basisinkomen een antwoord bieden op de uitdagingen waar de sociale zekerheid mee kampt?

Een basisinkomen kan in theorie een goede manier zijn om armoede te bestrijden. Steeds meer armoede-experts wijzen op de positieve resultaten die worden geboekt, zowel in het Westen als in ontwikkelingslanden, bij experimenten met '**unconditional support**'. Onvoorwaardelijke steun dus. Een mooi voorbeeld daarvan is '**housing first**' waarbij aan daklozen gratis een appartement wordt verhuurd. Dat blijkt niet alleen goedkoper te zijn dan de kosten inzake zorg, politie en justitie die de maatschappij moet dragen als een gevolg van de dakloos. Ook voor de doelgroep zelf leidt het tot goede resultaten.

Ook de tweede uitdaging voor onze sociale zekerheid nl. de grote administratieve **complexiteit**, kan door een basisinkomen worden opgevangen. In plaats van de talloze verschillende soorten uitkeringen, in de verschillende stelsels, die telkens moeten worden berekend volgens ingewikkelde formules en voorwaarden, komt dan slechts één bedrag. Geen onderscheid meer tussen werknemers, zelfstandigen en ambtenaren. Geen berekening van de sociale rechten meer. Hetzelfde bedrag voor iedereen. En daarbovenop kan ook het hele controleapparaat verdwijnen. Want als het basisinkomen aan geen enkele voorwaarde verbonden, is dan heb je ook geen ambtenaren meer nodig om te controleren of aan alle voorwaarden voldaan is. Je hoeft geen sociale uitkeringsfraude meer te bestrijden, want sociale uitkeringsfraude bestaat per definitie niet meer.

Er zijn ook andere voordelen. Doordat iedereen een basisinkomen ontvangt, ongeacht of men werkt of niet, bestaat er niet langer zoiets als een **werkloosheidsval**. Op heden komt het vaak voor dat mensen een werkaanbieding weigeren omdat ze er financieel op *achteruit* zouden gaan, of niet voldoende vooruit, als ze dat zouden doen. Die werkloosheidsval is inherent aan het huidige systeem van sociale uitkeringen.

Als iedereen over een basisinkomen beschikt, is er ook geen nood meer aan een **minimumloon**. Mensen kunnen immers leven van hun basisinkomen. Jobs die vandaag de dag niet worden gecreëerd omwille van de kost van het minimumloon, kunnen er in het basisinkomenscenario wél komen.

Maar toch zijn er heel goede redenen om te twijfelen aan het basisinkomen als concept voor de toekomst van onze sociale zekerheid. En dat heeft vooral te maken met de derde uitdaging voor de sociale zekerheid, zoals eerder vermeld.

De **betaalbaarheid** van het basisinkomen is allesbehalve gegarandeerd. Sterker nog, er verschijnen steeds meer onderzoeken die serieuze vraagtekens plaatsen bij die betaalbaarheid. En realistische plannen van de voorstanders laten op zich wachten. Daar waar die voorstanders toch met ruwe berekeningen voor de dag komen, vervangen zij de sociale zekerheid volledig door een basisinkomen.

Maar in feite zou dat verre van wenselijk zijn. Onze sociale zekerheid kent voordelen toe op basis van **noden**. Als iedereen daarentegen evenveel krijgt, wil dat zeggen dat zieke mensen er relatief gezien op *achteruit* gaan ten opzichte van gezonde mensen. Hoeveel basisinkomen houdt iemand over als hij of zij geveld wordt door kanker en alle medische kosten uit eigen zak moet betalen?

Als de prijs van geneesmiddelen en doktersbezoeken in zo'n basisinkomen voortaan volledig wordt doorgerekend aan de patiënt, dan komt het er in feite op neer dat het basisinkomen deels wordt gefinancierd op kap van de zieken en de invaliden.

Ook de andere grote uitgavenpost binnen de sociale zekerheid, de **pensioenen**, kan je niet of toch niet volledig vervangen door een basisinkomen. In de meeste basisinkomensscenario's is het basisinkomen ongeveer gelijk aan de armoedegrens. Er zijn echter heel wat gepensioneerden die een pensioen hebben dat honderden euro's hoger ligt dan de armoedegrens. Als zij enkel een basisinkomen van die grootteorde overhouden, dan gaan ze er financieel zwaar op achteruit. Dat zou een grove aantasting inhouden van de sociale rechten die deze mensen doorheen hun carrière hebben opgebouwd.

De **studiedienst van Open Vld** heeft een realistische berekening gemaakt voor een aantal scenario's, waarbij telkens werd nagegaan welke uitgaven in de sociale zekerheid en de sociale bijstand zouden kunnen worden geschrapt als er een basisinkomen in de plaats komt. De resultaten zijn veelzeggend.

Als er een basisinkomen zou worden ingevoerd van **€ 1.085** per maand², dan zou je iets minder dan de helft van de sociale zekerheids- en sociale bijstandsuitgaven kunnen schrappen. Dat is echter veruit onvoldoende om dit basisinkomen te financieren. Daarvoor zou nog eens **71,2 miljard euro** nodig zijn op jaarbasis! Als iemand een realistisch plan heeft om 71,2 miljard bijeen te krijgen, door middel van besparingen en/of extra belastingen, dan mag die zich gerust komen aanmelden. Maar zo'n plan – laat ons eerlijk zijn – bestaat gewoonweg niet.

Zelfs als het basisinkomen slechts **€ 600** per maand zou bedragen, zou je nog steeds **34 miljard euro** extra moeten vinden om het te financieren³. Je moet al voor een basisinkomen in de grootte-orde van **€ 300** gaan om bij een min of meer realistische extra budgettaire inspanning van **12,7 miljard euro** uit te komen. Maar dan nog zijn er dus extra middelen nodig en is het niet duidelijk waar die vandaan zouden moeten komen. En een inkomen van 300 euro, daar kan niemand van leven. Dus dan is de vraag: welk nut heeft zo'n basisinkomen?

Het kan ook goed zijn dat het basisinkomen een oplossing is voor een onbestaand probleem. Er worden heel wat **doemscenario's** de wereld ingestuurd over automatisering en digitalisering en het effect dat deze fenomenen de komende decennia zal hebben op de arbeidsmarkt. Maar dat verhaal is in feite zo oud als de straat. Al van bij het prille begin van de Industriële Revolutie, toen machinale weefgetouwen hun intrede deden in het Verenigd Koninkrijk, ontstond de vrees dat machines en robots de werkgelegenheid onderuit zouden halen. Er waren zelfs textielarbeiders, de zgn. 'Luddieten', die zich uit lijfbehoud verenigden en ten strijde trokken tegen deze nieuwe machines.

De Luddieten hebben de toekomst niet kunnen tegenhouden. En wat is gebleken? Die toekomst heeft nooit tot massale werkloosheid geleid. Dat is toch wel een belangrijke vaststelling. Anno 2017 zijn er heel wat mensen die vrezen dat de werkgelegenheid de komende decennia zal instorten omwille van de technologische vooruitgang. Maar ondanks de technologische vooruitgang die de *voorbije* 200 jaar is geboekt, zijn er nog nooit zoveel jobs geweest als vandaag. Ook de sterke toename van de tewerkstelling van vrouwen gedurende de *voorbije* 50 jaar, is zonder problemen geabsorbeerd door de arbeidsmarkt.

² Dit komt overeen met de armoedegrens in **2014** voor alleenstaande. De berekening is namelijk volledig gebeurd op basis van statistieken en uitgaven voor wat betreft dat jaar. In 2016 bedraagt de armoedegrens € 1.115 per maand.

³ De kost van dit basisinkomen is natuurlijk kleiner dan indien het € 1.085 zou bedragen. Maar de besparingen in de sociale zekerheid verkleinen natuurlijk ook: je kan slechts een kleiner deel van de uitkeringen schrappen, vooral in de pensioenen.

Bepaalde soorten jobs verdwijnen, maar er ontstaan ook nieuwe soorten jobs. En werk creëert werk. Het is natuurlijk niet omdat het tot nu toe positief is uitgedraaid met de werkgelegenheid, dat dat in de toekomst ook het geval zal zijn. Maar vooralsnog is er geen reden tot paniek.

De sociale zekerheid 2.0

De sociale zekerheid kan op vele vlakken hervormd en gemoderniseerd worden. Maar het basisinkomen gooit in feite het kind met het badwater weg. Op het eerste zicht lijkt het een interessant voorstel.

Maar van zodra je er dieper over nadenkt en kritische vragen begint te stellen – Is het een betaalbaar systeem? Is het een eerlijk systeem? – of je afvraagt wat de impact van een dergelijke maatregel zou zijn op de economie, de inflatie, de lonen, de belastinginkomsten enz. wordt het duidelijk dat het basisinkomen een gigantische stap in het duister is.

Aan de drie grote uitdagingen waar de sociale zekerheid mee te kampen heeft nl. de **armoedebestrijding**, de **betaalbaarheid** en de **complexiteit** kan op een andere manier worden tegemoetgekomen.

De sociale zekerheid moet grondig worden hervormd en daarbij moeten we zoveel als mogelijk van een **wit blad** vertrekken. Het resultaat moet een **sociale zekerheid 2.0** zijn. We vertrekken hierbij van de volgende ideeën:

1) We betonnen de onderkant van onze sociale zekerheid. We trekken de laagste uitkeringen op tot aan de armoededrempel.

De armoedegrens voor 2016 bedraagt € **1.115** voor een alleenstaande en € **2.341** voor een koppel met twee kinderen.

De laagste uitkeringen zitten daar onder. Het leefloon bedraagt vandaag € **595,13** voor samenwonenden, € **892,70** voor alleenstaanden zonder kinderlast en € **1.190,27** voor personen met kinderlast. De inkomensgarantie voor ouderen (**IGO**) bedraagt € **722,18** voor samenwonenden en € **1.083,28** voor alleenstaanden. Ook de laagste uitkeringen voor mensen met een handicap, de laagste werkloosheidsuitkeringen en uitkeringen voor arbeidsongeschiktheid – vooral voor samenwonenden, minder voor alleenstaanden – zitten onder de armoedegrens.

Er worden wel degelijk inspanningen geleverd om die armoedegrens dichterbij te brengen. Het **leefloon** is in verschillende etappes verhoogd door de regering-Michel: met € 59 voor alleenstaanden, € 39 voor samenwonenden en € 79 voor personen met gezinslast. Die stijgingen zijn trouwens **groter** dan de stijging van de uitkeringen onder de regering-Di Rupo⁴.

De minimale uitkeringen voor **werkloosheid** vanaf de zesde maand: hetzelfde verhaal. € 79 extra onder Michel, tussen de € 29 en de € 45 extra onder Di Rupo. De **minimumpensioenen**: hetzelfde verhaal. Onder Di Rupo zijn die met € 54 gestegen bij de zelfstandigen en met € 57 bij de werknemers. Onder Michel respectievelijk met € 89 en € 151.

⁴ De regering-Michel zit op dit moment ongeveer even lang in het zadel als de volledige regeerperiode-Di Rupo

Maar die inspanningen zijn niet voldoende. Een sociale zekerheid die armoede toestaat, is in feite die naam niet waardig. Uiteraard zal dit geld kosten. In het verleden werd de kostprijs geraamd op **2 miljard euro**, maar er zijn ook indirecte kosten verbonden op het trekken van de laagste uitkeringen. Andere uitkeringen, die iets hoger liggen, moeten dan namelijk ook stijgen. Omgekeerd zijn er gedeeltelijke terugverdieneffecten, bijvoorbeeld in de BTW. Het is namelijk logisch dat mensen die in armoede leven een surplus in de uitkering ook zullen uitgeven.

We financieren deze extra uitgaven op **drie verschillende manieren**:

- 1) Door **arbeid te bevrijden**.
- 2) Door de verschillende stelsels in de sociale zekerheid te **harmoniseren**.
- 3) Door de volledige **digitalisering** van het betalingsverkeer en de uitbetaling van de uitkeringen.

2) We betonnen de onderkant maar geven meer vrijheid aan de bovenkant.

Vrijheid om te werken, om overuren te doen, om bij te verdienen via een flexijob in plaats van dit onmogelijk te maken door zware sociale bijdragen, toeslagen en administratieve regels.

Allerlei regels en verbodsbepalingen die zondagsarbeid en nachtarbeid aan banden leggen moeten verdwijnen. Uiteraard altijd mits sociaal overleg met de betrokken werknemers. Hetzelfde geldt voor uitzendarbeid. We hebben in dit land te weinig jobs voor laaggeschoolden en dat moet veranderen.

Onze tewerkstellingsgraad is nog steeds laag. Bij de leeftijdscategorie van 20 tot 64 jaar bedraagt die **67,5 %**. In Nederland en Duitsland is net geen **80 %** aan de slag! Als we in België nog eens 100.000 extra jobs creëren, dan levert dat **2 miljard euro** op voor de begroting⁵.

Meer vrijheid leidt tot meer werkgelegenheid en tot meer welvaart. En werk creëert werk. Om die reden zou het systeem van de flexijobs ook moeten worden uitgebreid naar alle sectoren. De flexijobs in de horeca zijn een gigantisch succes. Sinds 1 december 2015, de datum waarop ze werden ingevoerd, hebben er 28.000 mensen bijgeklust in een flexijob. Enkel in de horeca dus. In dezelfde periode is de vaste tewerkstelling in de horeca **gestegen**. Het is dus niet zo dat de flexijobs vaste tewerkstelling kosten. De flexijobs brengen ook geld op aan de sociale zekerheid: meer bepaald **15 miljoen euro** aan extra sociale bijdragen.

Volgens sommigen vormen dergelijke systemen een bedreiging voor de financiering van de sociale zekerheid. Het tegendeel is waar. Er zijn heel veel **verschillende vormen van werk**, en die **passen niet allemaal in het kader** – lees: het keurslijf – van de **klassieke arbeidsovereenkomst**. De klassieke arbeidsovereenkomst is administratief zwaar en rigide qua opzegtermijnen, arbeidstijdwetgeving en dergelijke meer. Dat heeft zijn redenen natuurlijk: op die manier is de werknemer goed beschermd en bouwt hij uitgebreide sociale rechten op. Maar voor iemand die heel flexibel wil bijklossen in het café om de hoek, of ergens anders, is een ander systeem nodig.

⁵ Het gaat daarbij om voltijdse jobs → volgens een héél voorzichtige schatting brengen die per jaar ongeveer 20.000 euro op aan belastingen, sociale bijdragen en minderuitgaven in de sociale zekerheid. In werkelijkheid zullen de terugverdieneffecten nog groter zijn, onder andere door een grotere consumptie.

Door flexijobs mogelijk te maken komen we tegemoet aan een vraag naar flexibele tewerkstelling die leeft bij werkgevers én bij werknemers en gepensioneerden. We zorgen ervoor dat zwartwerk omgezet wordt in witte tewerkstelling en we creëren extra tewerkstelling, mét inkomsten voor de sociale zekerheid.

De hervorming van de sociale zekerheid naar één statuut leidt tot synergieën en besparingen. Die wenden we integraal aan om de laagste uitkeringen op te trekken.

2) We maken geen onderscheid meer tussen werknemers, zelfstandigen en ambtenaren. Alle werkenden krijgen op termijn één sociaal statuut.

We maken komaf met de complexiteit van de verschillende stelsels nl. werknemers, ambtenaren en zelfstandigen. We gaan voor één sociaal statuut voor iedereen, een sociale zekerheid op basis van het individu. Of je nu ambtenaar bent, werknemer of zelfstandige, vanaf 2020 vallen alle nieuwkomers onder hetzelfde stelsel van sociale zekerheid.

Op die manier **loodsen we de sociale zekerheid eindelijk de 21e eeuw in**. De tijd waarin mensen hun hele carrière lang zelfstandige zijn, of vastbenoemd ambtenaar, is voorbij. Werknemers veranderen ook vaker van job dan vroeger. En het aantal gemengde loopbanen zit in stijgende lijn. Mensen werken een tijd in loondienst om vervolgens een eigen zaak te beginnen.

Of werken eerst als ambtenaar en vervolgens in de privé. Ook zijn er steeds meer mensen die verschillende activiteiten gelijktijdig met elkaar combineren. Halftijds aan de slag bij de overheid, halftijds in de privé. Of een voltijdse job gecombineerd met een activiteit als zelfstandige in bijberoep.

Anno 2016 is de Belgische sociale zekerheid echter nog steeds opgedeeld in **drie verschillende stelsels**. Elk met eigen regels, procedures en instellingen. Voorts bestaan er allerlei complexe mechanismen om mensen die niet netjes in één van de drie stelsels passen, er met allerlei kunst- en vliegwerk toch in te duwen. Het resultaat is een **administratief kluwen** waar een kat haar jongen niet meer in terugvindt, met een zware en dure administratieve structuur. Hoe complexer namelijk de procedures, hoe meer middelen je nodig hebt om ze in goede banen te leiden en om de controle uit te oefenen. Daarenboven bemoeilijkt de driedeling in de sociale zekerheid de mobiliteit tussen de verschillende soorten activiteiten.

Uiteraard zijn er **belangrijke verschillen** tussen een activiteit als werknemer, als zelfstandige en als ambtenaar. Werknemers en ambtenaren hebben een werkgever, zelfstandigen zijn vaak zelf werkgever. Dat brengt een verschil met zich mee in rechten en plichten. Deze verschillen blijven uiteraard bestaan.

Ook voor wat betreft de sociale zekerheid is het **niet mogelijk om alle verschillen op te heffen**. Thematische verlopen en regelingen van tijdskrediet zijn gekoppeld aan rechten van werknemers en ambtenaren t.o.v. hun werkgever. Ook binnen de regeling van de zelfstandigen bestaan **'sui generis'-mechanismen** zoals de tijdelijke vrijstelling van sociale bijdragen voor zelfstandigen die met economische moeilijkheden te kampen hebben.

Dat neemt echter niet weg dat **de meeste onderdelen** van de sociale zekerheid in een nieuwe, eengemaakte sociale zekerheid kunnen worden ondergebracht, waar dezelfde regels gelden ongeacht of je werknemer, ambtenaar of zelfstandige bent.

Zo is de **kinderbijslag** geëvolueerd naar een onvoorwaardelijk recht van het kind. De verschillen in de bedragen voor kinderen van zelfstandigen en kinderen van werknemers zijn dan ook zo goed als weggewerkt. Als elk kind hetzelfde bedrag krijgt, ongeacht of de ouders ambtenaar, werknemer of zelfstandige zijn, waarom heb je dan nog 3 verschillende kinderbijslagregelingen nodig⁶?

Een gelijkaardig verhaal geldt voor de **verplichte ziekteverzekering**. Tot 2008 waren de zelfstandigen enkel verzekerd voor de zgn. 'grote risico's'. Sindsdien zijn ze ook verzekerd voor de kleine risico's en is er dus geen verschil meer met de werknemers. Opnieuw kunnen we ons de vraag stellen waarom er dan nog aparte regelingen moeten bestaan?

De werkloosheidsverzekering is uiteraard specifiek op maat van de werknemers opgesteld. Anderzijds hebben zelfstandigen een faillissementsverzekering, die door de huidige federale regering is omgezet in een **overbruggingsrecht**. Voortaan kan een zelfstandige ook inkomenssteun krijgen wanneer hij door economisch zwaar weer gaat, en dus niet enkel bij een faillissement.

Het is een goed idee om beide systemen verder naar elkaar toe te laten groeien. De schotten tussen de statuten van werknemer en zelfstandige moeten zoveel mogelijk vervagen. Het resultaat is één **werkverzekering** voor alle actieven. Via die werkverzekering kan een inkomensverlies gecompenseerd worden door een **in de tijd beperkte uitkering**⁷ die afhangt van het gederfde inkomen en die degressief is. Aan de werkverzekering is **begeleiding op maat van het individu** gekoppeld. Een werknemer die zijn job verliest, of een zelfstandige die zijn activiteit moet stopzetten, dat zijn uiteraard heel verschillende situaties.

Maar misschien wenst de ex-zelfstandige wel op zoek te gaan naar een job als werknemer. Of ziet de ex-werknemer wel brood in het opstarten van een zelfstandige activiteit. Via de werkverzekering wordt iedereen op maat geholpen, wat ook de oorzaak is van het inkomensverlies.

Ook voor wat betreft de **pensioenen** zijn er grote verschillen tussen de drie stelsels. De voorbije jaren zijn er echter belangrijke hervormingen doorgevoerd om die verschillen zoveel mogelijk op te heffen. Die hervormingen hadden vooral te maken met de pensioenleeftijd, meer bepaald met de regels die bepalen wanneer iemand het vervroegd pensioen kan aanvragen. Maar de **grootste hervorming** ligt nog voor ons. De komende jaren zullen we het debat voeren over de invoering van een volledig nieuwe pensioenberekening op basis van een **puntensysteem**. Dat geeft ons de kans om van een wit blad te beginnen en de verschillen in de berekeningswijze tussen werknemers, zelfstandigen en ambtenaren – die in feite heel onrechtvaardig zijn – op te heffen.

Dat moet uiteraard met lange overgangstermijnen gebeuren. Pensioenen worden opgebouwd gedurende meerdere decennia, en kan je niet op een vingerknip veranderen. Maar het doel van een eengemaakte sociale zekerheid is dus ook en minstens zo zeer van toepassing op de pensioenen.

3) We digitaliseren het betalingsverkeer en de uitbetaling van de sociale zekerheidsuitkeringen

We kunnen niet alleen de **architectuur** van de sociale zekerheid vereenvoudigen, door 1 statuut te creëren voor werknemers, zelfstandigen en ambtenaren. We kunnen op de administratieve werking ervan vereenvoudigen.

⁶ Louter en alleen al het bestaan van drie verschillende regelingen leidt tot heel wat administratieve procedures en bewegingen die geen praktisch nut hebben. Meestal zijn er twee ouders; dus dan moet al bepaald worden welke de 'rechthebbende ouder' is. Dat hangt af van het feit of de ouders werknemer, zelfstandige, ambtenaar of inactief zijn. Als er iets verandert, bijv. de rechthebbende ouder wordt werkloos of de andere ouder wordt ambtenaar, dan wordt het kind 'overgeheveld' van één regeling naar de andere. Terwijl het bedrag van de kinderbijslag toch niet verandert.

⁷ Behalve dan bij ziekte of invaliditeit; daar is het om evidente redenen niet aangewezen om de uitkering in de tijd te beperken

We maken hiertoe gebruik van de mogelijkheden die worden geboden door **digitale technologieën**, waaronder **blockchain**, om uitkeringen zoveel mogelijk automatisch uit te keren. Een blockchain is in feite een totaal nieuwe manier om gegevens op te slaan. In plaats van dat ze centraal worden beheerd, bijvoorbeeld door een sociale zekerheidsinstelling, worden ze decentraal beheerd. Net zoals het internet van niemand en toch van iedereen is, zou dit gelden voor de informatie opgeslaan in de blockchain. De algoritmes die achter zo'n systeem schuilgaan, zorgen ervoor dat wijzigingen in de gegevens heel snel kunnen worden verwerkt zonder risico's op fouten of fraude en mét bescherming van de privacy van de betrokkenen.

Dergelijke technologieën kunnen ervoor zorgen dat wanneer iemand zijn ontslag krijgt, de werkloosheidsuitkering **automatisch** kan worden berekend én toegekend, zonder dat er ook maar één menselijke interventie dient te gebeuren door een tussenpersoon bij de RVA of de uitbetalingsinstelling⁸.

Met deze techniek wordt reeds geëxperimenteerd door het Department for Work and Pensions in het Verenigd Koninkrijk. In Estland hebben burgers een cryptografisch versleutelde identiteitskaart op basis van blockchain-technologie. In Singapore gebruikt men de technologie voor interbancaire betalingen en in de Verenigde Staten is vooral de staat Delaware voorloper in het opslaan van overheidsarchieven via blockchain.

Als deze technologieën ook hier worden aangewend, betekent dat dus dat er **geen nood meer** is aan aparte **uitbetalingsinstellingen**. Een doorgedreven digitalisering zorgt ervoor dat de vakbonden geen werkloosheidsuitkeringen meer moeten uitkeren. Hetzelfde geldt voor de ziekenfondsen. Dat we anno 2017 nog steeds een papieren briefje van de dokter moeten binnenbrengen bij een ziekenfonds om een terugbetaling te krijgen, is in feite onvoorstelbaar. Het is maar al te duidelijk dat er wat dit betreft een aantal heilige huisjes zullen moeten sneuvelen.

We moeten de mogelijkheden die deze nieuwe technologieën met zich meebrengen omarmen. Maar tegelijkertijd koppelen we aan deze digitalisering de invoering van een **witte kassa** in alle handelssectoren en gelijkaardige technologieën in andere sectoren. Betalingen gebeuren volledig elektronisch, cash-less dus en zijn altijd traceerbaar. Op die manier kunnen we fraude tot een minimum beperken.

Conclusie

Er zijn heel wat stemmen in het politieke debat die de kop liever in het zand steken. Die niet bereid zijn om ingrijpende hervormingen door te voeren. Die alle uitdagingen onder de mat vegen of zeggen ze te kunnen oplossen door 'het geld bij de rijken te halen'.

Wij passen voor een dergelijke strategie. We hoeden ons tegelijkertijd ook voor utopische ideeën als het basisinkomen of het basispensioen. Onze sociale zekerheid is verre van perfect. Maar de basisidee van een collectieve verzekering, van iedereen en vóór iedereen, behoort tot het DNA van ons land en vele andere Westerse landen.

Die **sociale zekerheid** moeten we **versterken**. We doen dat in de eerste plaats door de sociale zekerheid **betalbaar** te maken, door verder te gaan met de pensioenhervormingen die de liberale pensioenministers 6 jaar geleden hebben ingezet, en met de hervormingen die Maggie De Block doorvoert in de gezondheidszorg en de invaliditeit.

⁸ = de vakbond

Naar de toekomst toe moeten we nieuwe stappen zetten. We doen dat in de eerste plaats door de sociale zekerheid te **betonnen aan de onderkant**. We verhogen de laagste uitkeringen tot aan de **armoededrempel**.

We financieren dit door meer **vrijheid te geven aan de bovenkant**; meer vrijheid om te werken. We reduceren de **complexiteit** van de sociale zekerheid tot een minimum door die sociale zekerheid om te vormen tot 1 **gelijkvormig** systeem voor werknemers, zelfstandigen en ambtenaren. De uitbetaling van uitkeringen gebeurt **digitaal** en **automatisch**. We veralgemenen de witte kassa-technologie en de flexijobs naar alle sectoren.

Dat is de **sociale zekerheid 2.0** waar wij voor staan.